

XERARDO ÁLVAREZ LIMESES, O POETA QUE ESCRIBEU ENTRE DOUS SÉCULOS (III)

Emílio Xosé Ínsua

Afirmamos na anterior entrega desta sección que no libro *Antre dous séculos* había, ao lado de textos relixiosos, agrario-patrióticos, costumistas e intimistas, unha serie de poemas en que a visión amorosa da paisaxe e da natureza marcaba máis que ningún outro ingrediente a substancia dos versos escritos por Xerardo Álvarez Limeses.

Referimo-nos, con efecto, a poemas como "¡Chove!", "¡Vintecinco de xullo!", "¡Señor!...", "Naz'o día", "O arco da vella", "Nadal", "A señora vaca", "Os carballos", "¡Sol!", "As edades da vida", "Noite de vran", "A fonte", "San Xoán", "As formigas" e, por último, "¡Vela ehí ven!".

Nuns casos trata-se de poemas en que predomina a visión pictórica da paisaxe e dos seus elementos, isto é, un descritivismo tipicamente decimonónico, mesmo que apareza achegado por momentos á técnica impresionista e recorra a algunha que outra metáfora de inspiración imaxinista. Resultan exemplificadores desta vertente textos como "A señora vaca", "A fonte", "As formigas" ou o intitulado "¡Chove!". Neste último citan-se diferentes elementos do trebón actuando sobre as paisaxes arousás ao mesmo tempo que se describen as reaccións que os citados elementos provocan en animais e humanos, cun final intensificativo moi logrado:

Zoa o vento que dá medo,
pol-o mar, dende moi cedo,
o trebón se espalla e robe.
¡Todo calou no penedo!...
¡Chove!

Nos roibóns se alcende o trono,
o orvallo solaga en prono
os curutos do Castrove,
o can non alcontra o dono...
¡Chove!

Muxe a vaca no Valado.
Ô ver o millo anegado,
berra de deior o probe.
¡Perdeuse todo o logrado!...
¡Chove,

chove,
chove,
chove...!

No mesmo grupo cabe clasificar o poema intitulado "Naz'o día". Nel Álvarez Limeses bota man sobre todo de sensacións auditivas (o canto da rula, o quiquiriqui do galo, o asubio do estornino, o ruxerruxe da brisa nas follas...) e mesmo de onomatopeas, para compór un retrato da paisaxe no mencer:

Alberte Sá

Turr, turr fai a rula
turr na reboleira
e ó arrollo da rula
o outeiro s'esperta.
Maina,
leda,
vai chamando as follas, pra que se esperguicen
a brisa da noite na mañá, que chega.

Creba a paz de hora
un galo nas leiras,
sai asuviando un macho estornino
do niño antre as tellas,
e no val lonxano
fumea...

Como acontecía na estética tipicamente romántica, Álvarez Limeses fai recaer con frecuencia sobre os diversos elementos da paisaxe, humanizados ou non, a expresión máis ou menos metaforizada dos seus sentimentos. Así no poema "¡Vintecinco de Xullo!", referido á festa do Santiago Apóstolo, o poeta retrata unha mañanciña de xullo "de craro verdor" en que

"(...) os carballos se enxoian
con berniz de pintor,
cacarexan os galos
do mosteiro en redor;
o âr conta contiños;
nas robredas de amor,
nos vieiros de olvido,
nas eiras do coor.
Corre a fontíña leda,
o toxo inda está en fror
e a galiña se acocha
no seu niño pra pôr.

Do mesmo xeito, no poema "San Xoán" o autor recorre á citacón dos "chios pol-o ar", das "cántigas nas veigas" e das abellas que chuchan milicroques para transmitir-nos unha imaxe da eclosión vitalista e panteísta que acompaña o solsticio do verán e que invade a súa propia alma de contemplador extasiado.

Na perspectiva contraria, visando a expresión de sentimentos tristes e de reflexións existencialistas, podemos traer a colación algunhas estrofas do poema "Nadal", ambientado na dura inverno en terras arousás:

(...) Meia o día no ceo.
Na terra, arripiada,
cán sômas de solpôr, nas que se atecen,
mais que os corpos, as almas.

Chegan nas áas do angueiro,
dende terras lonxanas
areias, que nos fan pechar os ollos
e firen a faciana.

Son as pingas da choiva
agullas, enfiadas
na carne doentida; e non houbera
azos contra a xiada
sen o regalo morno
e agarimo solermo da solaina...

Tamén tristeiro é o ton do poema "Os carballos", en que Xerardo humaniza e dignifica esas árbores descrebendo-as como seres "feridos nos pés; as ponlas / tortas de tempo e de dôr; berruguentos e cinguidos / das hedras, (...)". Así mesmo, no poema "¡Señor!..." diversos elementos da paisaxe (o limoeiro, as margaridas da horta, a veiga...) manifestan actitudes ou comportamentos tipicamente humanos de dor e conmisericordia, en solidariedade coa desgraza labrega que se alude no poema:

"Cómo chora o limoeiro,
como o limoeiro chora!
Ten cada folla unha polra,
cada cidrón un colar.
E as batuxa como bágoas
que van caindo, caindo,
dende as ponlas, que se abalan,
hastra espallarse no chan (...)
as margaridas da horta
fican ollando pra a terra,
a veiga toda engruñada
faciana de morte ten".

Hai moitos máis casos en que a dicción e a imaxinería empregadas por Álvarez Limeses achega-se claramente, dun xeito que non pode ser senón propositado, á escola hilozoísta. Este feito constitúe, ao noso ver, un extraordinario exemplo de "posta ao día" dun poeta que nesa altura era xa ben veterano, un titánico e ben levado esforzo de adaptación ás novas sensibilidades que nos anos 20 do pasado século encarnou o malo-

grado escritor pontevedrés Amado Carballo en poemarios como O galo e Proel. Testemuña á perfección isto que afirmamos o poema de Álvarez Limeses intitulado "O arco da vella":

Dende o piñeiro de Vilanoviña
o arco da vella ergueuse a beber,
tanta sede tiña
que fixo surrindo un vó de anduriña
e foi de un esguello no río a caer.

Ô sentir da auga a caricia leda
espallouse en néboa pol-a tarde mol
e enchéndose de ela colgou na robleda
seu pano de cores tinguido de sol.

Ô pasmo das xentes deulle preitesía;
xa o frescor da auga non lle apetecía
e como as gabanzas lle sentaban mal
voltou pouco a pouco, con gran señoría,
rubindo do río cara o piñeiral.

Non é este que acabamos de reproducir, en fin, o único poema que dá fé desa capacidade do noso autor para acompañar a súa lira de escritor de raíces decimonónicas aos xeitos e figuras do imaxinismo vangardista, humanizando elementos da natureza. En "Noite de vran", poema ambientado na comarca arousá (con referencias aos montes Xiabre e Castrove, citación da parróquia de Godos, etc.), podemos ler a seguinte estrofa:

"Recóllese a leira como unha moiña,
no seu manto longo se engurra o alciprés,
o vento nas veigas non corre, camiña
con modosos pasos, e pesados pés (...)"

Até aquí chegamos nesta pequena e necesariamente incompleta visitación do poemario Antre dous séculos de Xerardo Álvarez Limeses. Ogallá teñamos contribuído para suscitar unha miguña máis de interese e curiosidade por esta figura un tanto olvidada e esvaecida do noso Parnaso. Unha figura que por agardar, agarda aínda pola recompilación da súa obra poética dispersa en millentas publicacións periódicas e pola redacción dese estudo completo e sisudo que revalorice como é debido o seu contributo cualitativo e cuantitativo ás letras galegas do seu tempo, de todos os tempos.

Albarte 58